

**Федуняк І.О.**

*кандидат економічних наук, доцент;*

**Федуняк Т.В.**

*асистент,*

*Відокремлений підрозділ*

*Національного університету біоресурсів і природокористування України  
«Бережанський агротехнічний інститут»*

## **ТЕХНОЛОГІЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ Й ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА КАРТОПЛІ**

За інтенсивних технологій, коли в них вкладені великі ресурси і значно зростає ризик їх втратити, основною вимогою є виконання усіх передбачених операцій якісно і у визначені терміни.

Якщо розглядати визначення економічної ефективності стосовно такого виду продукції як картопля, то потрібно брати до уваги той факт, що лєвова частка її виробництва сконцентрована в особистих підсобних господарствах. Така форма господарювання займає певну нішу в структурі сільського господарства навіть розвинутих країн. Стосовно ж економіки України, то в господарствах населення сконцентровано виробництво понад половини продукції рослинництва і понад 70% продукції тваринництва. У цих формах господарювання, крім картоплі, виробляють переважну частину овочів, плодів та ягід.

Що ж до картоплі, то значна частка її виробництва завжди концентрувалась у господарствах населення, забезпечуючи практично потреби громадян у даному продукті харчування. У сільськогосподарських підприємствах картоплю, головним чином, вирощували як технічну, продовольчу та кормову культуру. Перехід на високий рівень самозабезпечення населення картоплею спричинив ряд негативних наслідків: погіршення екологічних і фітосанітарних умов вирощування, недотримання системи сортооновлення, різке зниження рівня механізації, втрата організованого ринку та сировинної бази для переробної промисловості, відсутність потреби у застосуванні наукових розробок [1, с. 3-9]. А непередбачуваність діючою системою насінництва картоплі регулярного забезпечення індивідуальних господарств здоровим насіннєвим матеріалом високопродуктивних сортів картоплі призводить до одержання урожаю в 2-3 рази меншого від можливого [2, с. 3-8].

Організація насінництва картоплі – надзвичайно складна і витратна справа. Проблеми насінництва поглибились після реформування аграрного сектору економіки країни й переміщення виробництва картоплі в громадський сектор, де у розрахунку на домогосподарство площа посадки картоплі становить всього 0,1-0,5 га.

На всьому технологічному ланцюгу (за умови, що концентрація посадки картоплі становить не менше 50 га) є можливість додаткової економії ресурсів за рахунок правильної організації сортооновлення, посадки картоплі дрібними

бульбами, внесення оптимальних доз мінеральних і органічних добрив тощо. Тобто, від ступеня розвитку ринку насінневої картоплі залежить, у першу чергу, розвиток галузі картоплярства.

Насінництво картоплі в Україні може стати проривом на світовий ринок картоплі. Адже за даними огляду літературних джерел торгівля продовольчою картоплею на світовому ринку становить всього 2% від загального її виробництва, що пов'язано з труднощами транспортування і великою вірогідністю псування картоплі при далеких перевезеннях. Стримують також міжнародну торгівлю картоплею карантинні обмеження. Крім того, від 10 до 20% врожаю доводиться залишати на насінневий матеріал [3, с. 10-11].

Україна могла б експортувати свою продукцію у країни Північної Африки, Близького Сходу, Середньої Азії. Цьому сприяє і її географічне положення. Але це можливо при одній умові – високій конкурентоспроможності нашого насінневого матеріалу і відповідності його якості світовим стандартам.

Подальше підвищення урожайності картоплі можливе лише за рахунок збільшення маси бульб та застосування більших доз органічних добрив.

Будь-який вид господарської діяльності вимагає оцінки своєї доцільності з позицій ефективності. Така оцінка дозволяє розробити відповідний господарський механізм розвитку підприємств і галузей як на регіональному, так і загальнодержавному рівні. Не становить винятку і картоплярство. Логічно, що зростання ролі господарств населення у виробництві картоплі та багатьох інших видів продовольства потребує відповідних державних програм їх підтримки та розвитку. Обґрунтувати їх доцільність можна лише на основі об'єктивного аналізу ефективності діяльності цих господарських структур. На жаль, єдиних і цілісних підходів поки що не розроблено. Офіційна статистика, використовує для оцінки ефективності господарств населення результати вибіркового обстежень, що переважно базуються на соціологічних опитуваннях. Недоліком такого методу є недостатньо висока достовірність даних сільських господарів про кошти чи час, затрачені на виробництво тієї чи іншої продукції, оскільки певні облікові записи, якщо й мають місце, то характер їх несистематичний і стосуються вони лише витрат коштів. Інші ж дані отримують на основі приблизних суб'єктивних суджень.

Рішення про вирощування тих чи інших видів сільськогосподарських культур приймаються виходячи з необхідності забезпечення належного рівня харчування. Рішення про товарне виробництво окремих видів продукції має вторинний, похідний характер.

Економічну ефективність виробництва картоплі в господарствах населення характеризує система показників, які, як і всі показники ефективності, відображають ефективність використання конкретних виробничих ресурсів, інші – галузі загалом. При цьому використовують як натуральні, так і вартісні показники.

Але навіть за умови позитивних значень показників ефективності, все ж слід пам'ятати, що для збільшення виробництва картоплі господарства населення переважно використовують екстенсивні методи. При цьому такі напрями підвищення ефективності як запровадження сівозмін,

високопродуктивного насінневого матеріалу, внесення оптимальної кількості мінеральних добрив, практично не використовують. Хоча саме за їх рахунок можна значно підвищити урожайність за незначного підвищенні витрат [4, с. 108]. Можливості належного технічного і технологічного забезпечення виробництва картоплі в господарствах населення обмежені. Причому ця обмеженість досить часто зумовлена не лише виробничими чи фінансовими, а й психологічними чинниками.

Необхідно також відмітити великі обсяги посадкового матеріалу, які використовуються в Україні. При виробництві біля 20 млн. тонн на насіння витрачається 5 млн. тонн, тобто 4 картоплина із зібраного урожаю повинна залишитися для посадки. Це говорить про те, що урожайність картоплі, особливо в особистих селянських господарствах, залишається вкрай на низькому рівні.

Великого значення для ефективного вирощування картоплі має стан земель, які використовуються під дану культуру. Найкращим попередником є озимі зернові культури, коли підчас їх збирання комбайнами подрібнюють соломку і придисковують. Але непоганих врожаїв дається добитися і при вирощуванні картоплі після інших попередників. До них відносять багаторічні та однорічні трави, кукурудза, зернобобові. Такі системи сівозмін використовуються у незначній кількості підприємств, а практична відсутність сівозмін у приватних господарствах населення та на дачних ділянках призводить до значної втрати врожаїв при повторному вирощуванні картоплі на одному місці на 30% і більше, а також до розвитку шкідників та хвороб.

Для ефективного функціонування ринку картоплі необхідна не тільки взаємодія між споживачами та виробниками продукції, але виникає потреба в інфраструктурі даного ринку, яка повинна включати оптово-роздрібні підприємства, спеціалізовані продовольчі ринки, торгові доми, підприємства по наданні транспортних послуг, центри моніторингу цін та наданні необхідної інформації по вирощуванні та догляді за картоплею, тощо.

Віддаючи належне виробничій складовій процесу вирощування картоплі, слід пам'ятати, що економічна ефективність виробництва картоплі у кінцевому підсумку формується у сфері реалізації, тобто на ринку картоплі. Для товарного виробництва необхідним є в господарствах вирощування картоплі різних груп стиглості, що дасть можливість створити відмінний попити на свіжу продукцію

Тому без суттєвого поліпшення, упорядкування процесів реалізації, зберігання і організованої доставки споживачам картоплі та інших продуктів харчування практично неможливо на необхідному рівні розвивати ринкові відносини в агропромисловому комплексі.

Лише налагодивши ефективну систему збуту сільськогосподарської продукції, можна сподіватися на активізацію підприємницької ініціативи, концентрацію ресурсів і підвищення товарної спрямованості виробництва в галузі картоплярстві. А це необхідні передумови підвищення її ефективності.

Зрозуміло, що одним із агрозаходів неможливо досягти максимальної ефективності і продуктивності поля. В арсеналі рослинницької галузі існує багато агрозаходів які дають можливість збільшити урожайність, однак

максимальну ефективність можна одержати від комплексу заходів, які поєднуючись доповнюють один одного, підвищуючи їх ефективність. Особливо це характерно при вирощуванні картоплі культури яка реагує на кожен агрозахід – добрива, вапнування, рихлення, попередник, строки посадки та ін.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бондарчук А. А. Наукове забезпечення виробництва картоплі в Україні / А. А. Бондарчук // Картоплярство: міжвід. темат. наук. зб. – К.: Аграрна наука, 2004. – Вип. 33. – С. 3-9.
2. Кучко А. А. Стан та основні напрямки збільшення виробництва картоплі в Україні / А. А. Кучко, П. В. Оверчук // Картоплярство: міжвід. темат. наук. зб. – К.: Урожай, 1994. – Вип. 25. – С. 3-8.
3. Теслюк П. С. Становлення і розвиток українського картоплярства / П. С. Теслюк, О. В. Щербенко. – К.: Кий, 1997. – 160 с.
4. Білан Ю. Б. Ефективність виробництва картоплі / Ю. Б. Білан // Економіка АПК. – 2001. – № 2. – С. 106–109.